

ВИЩА ШКОЛА

УДК 33.001

С.М. АМЕЛІНА

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті визначено особливості новітніх методів професійної підготовки майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

***Ключові слова:** економічна освіта, майбутній економіст, гуманітарні дисципліни, ігрові методи, кейс-стаді.*

Згідно з вітчизняною “Концепцією розвитку економічної освіти” (2003 р.), метою професійної підготовки майбутніх економістів є формування гармонійної, різнобічно розвиненої особистості, для якої професійні знання, уміння, навички і їх постійне оновлення становлять основу самореалізації в економічній сфері суспільства. Головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Професійна підготовка сучасних економістів передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворювальних процесів на макро- й мікрорівнях, у взаємозв’язку з розвитком політичних, культурних та інших суспільних процесів [4]. Отже, особливого значення в процесі професійного навчання студентів економічних спеціальностей набувають гуманітарні дисципліни, що становлять фундамент їх науково-теоретичної й гуманітарної підготовки, дають змогу зрозуміти суть і соціальну вагомість майбутньої професії, забезпечують розвиток їх ерудованості та загальної культури, громадянських та моральних якостей, які, у свою чергу, дають їм можливість стати гідними представниками вітчизняної інтелігенції.

Відповідно до рішень колегії МОН України “Про вдосконалення нормативної частини змісту підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра” від 25.06.2009 р. та “Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти” від 02.04.2009 р., а також Наказу МОН України “Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента” від 09.07.2009 р. № 642, до нормативних дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки бакалаврів входять: “Українська мова” (за професійним спрямуванням); “Історія України”; “Історія української культури”; “Іноземна мова”; “Філософія”; “Політологія”. До вибіркових навчальних дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки бакалаврів належать: “Соціологія”, “Психологія”, “Логіка”, “Етика і естетика”, “Релігієзнавство”, “Основи конституційного права”, “Економіка”, “Історія науки і техніки”. Саме вивчення цих дисциплін має забезпечити всебічний розвиток студента-майбутнього економіста не як “вузького” спеціаліста, який виконує призначені йому функції, що призводить до стандартизації особистості, а багатогранну гармонійну особистість, здатну розкрити й реалізувати власний потенціал.

Проте, незважаючи на вищезазначене, з одного боку, у сучасній педагогічній науці (про що можна стверджувати за результатами здійсненого аналізу останніх публікацій) недостатньо уваги приділено вирішенню проблеми пошуку інноваційних форм і методів професійної підготовки майбутніх економістів у межах вивчення гуманітарних дисциплін, які б забезпечили успішне формування їх готовності до професійної діяльності. З іншого боку, освітянська практика свідчить про низьку мотивацію навчання студентів-економістів щодо “нефахових” дисциплін, про домінування установки про недоцільність, непотрібність їх вивчення.

Отже, *метою статті* є визначення особливостей методів професійної підготовки майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Передусім зазначимо, що основними проблемами-недоліками вищої економічної освіти в Україні, на нашу думку, є такі:

- обмеженість когнітивно орієнтованим підходом, що спрямований на отримання декларативних та процедурних знань;
- критичне переважання традиційних, лекційно-семінарських форм і методів навчання;
- формальний підхід до навчальних практик студентів, які знов-таки передбачають традиційні, вузькоспеціальні форми й методи;
- декларування реалізованості положень контекстного підходу в процесі викладання гуманітарних дисциплін при його майже відсутності;
- широке коло дисциплін, в яких розглядаються (також декларуються як цінності) окремі сторони метааналітичних знань, умінь та якостей за відсутності системного підходу до їх формування.

Усі ці проблеми можуть бути вирішеними завдяки створенню та реалізації нових технологій підготовки економічних кадрів, що мають базуватися на положеннях тектології (за О. Богдановим [1]) та синергетики (за І. Пригожиним [5]), а відтак, їм мають бути властиві:

- відкритість майбутньому, гнучкість; інтеграція всіх способів освоєння людиною світу;
- розвиток і включення синергетичних уявлень про відкритість світу, цілісність та взаємозв’язок людини, природи й суспільства;
- вільне використання різних інформаційних систем, які відіграють важливу роль у процесі підготовки економістів, але ніколи не відмінять викладача та живого спілкування з ним;
- особистісна спрямованість, орієнтація на певного студента, певну студентську групу, певного викладача;
- ігрова природа форм і методів;
- психологічна установка студента та викладача на “надзавдання”: саморозвиток, самодобудову особистості в спілкуванні;
- зміна ролі викладача: перехід до сумісної праці зі студентом, їх співтворчості в нових, нетривіальних ситуаціях.

Основними методами, що утворюють такі нові технології економічної освіти, мають стати: ігрове проектування, кейс-стаді, інформаційно-аналітичні, мультимедійні методи за умови їх неперервного пристосування до мінливих внутрішніх та зовнішніх вимог з урахуванням минулого досвіду.

Так, кейс-стаді забезпечує “занурення” студентів у простір реальних професійних ситуацій, які виникають як на зарубіжних, так і вітчизняних бізнес-теренах. Він розвиває здатність майбутнього фахівця працювати в команді за певними спільними правилами, актуалізує самостійність й ініціативність у роботі з інформацією, вміння брати індивідуальну відповідальність за прийняте рішення; значно підвищує мотивацію навчання та майбутньої професійної діяльності. Крім того, кейс-стаді висвітлює спосіб мислення викладача, його особливу професійну й особистісну парадигму, є стимулом професійної мотивації та ціннісних установок.

За своєю суттю саме цей метод забезпечує індивідуальну спрямованість, гнучкість, критичність, неперервність, неповторність, нестійкість новітніх економічних технологій та, відповідно, ефективної економічної освіти. Він є комплексним методом, який включає в себе й ігрові методи, і мозковий штурм, і синектику, і проблематизацію, і групові дискусії. Що для нас є дуже важливим, саме цей метод може бути успішно застосований у процесі викладання гуманітарних дисциплін, особливо в межах дисципліни “Іноземна мова”. Адже велике значення для ефективної підготовки фахівця-економіста є здійснення аналізу зарубіжного досвіду економічної діяльності, що стає джерелом матеріалу для практичних кейсів.

Під час реалізації ігрових методів у професійній підготовці студентів-економістів, спираючись на особливості імітаційних моделей майбутньої професійної діяльності, вони опановують такі вміння й навички, як:

- збір і аналіз інформації, яка необхідна для прийняття рішення;
- прийняття рішень в умовах неповної або недостатньо достовірної інформації, оцінювання ефективності рішень, що приймаються;
- аналіз певного типу завдань і залежностей у динаміці;
- встановлення зв'язків між різними сферами діяльності й параметрами, які в конкретній діяльності в явному вигляді не виявляються;
- робота в колективі, вироблення колегіальних рішень з використанням прийомів групового мислення;
- актуалізація абстрактного, образного мислення як основи ефективного, творчого використання системного підходу в дослідженні процесів і явищ тощо.

Основною перевагою ігрових методів є їх наближеність до умов реальної діяльності та можливість для студентів не тільки знайти рішення певного завдання, а й відчутти результат прийнятого рішення. Це досягається завдяки тому, що в кожній грі існує повністю розроблений і відпрацьований алгоритм (блок-схема) надходження інформації та прийняття рішення; існує імітаційна модель об'єкта, багато можливостей впливу на модель, однак студент має обрати дію для того, щоб досягти найкращого результату. Завдяки спробам та помилкам студенти вчаться формувати таку послідовність дій, які дають змогу отримати високі результати в певних ситуаціях. Саме завдяки цьому дуже швидко формується навичка практичних дій, нові способи оволодіння діяльністю. Крім того, використання рефлексивних запитань типу “Чому отримані такі результати?”, “Що потрібно було зробити інакше?” та інших надають можливість розвитку рефлексивних процесів, а отже, мають значний загальний розвивальний ефект.

У цілому ігрові методи в економічній підготовці виконують пізнавальну, дослідну, виховну, розвивальну функції, а також функцію контролю. Вони успі-

шно можуть бути реалізовані в процесі викладання всіх гуманітарних дисциплін з метою формування метазнань, умінь та якостей майбутніх фахівців, передусім, рефлексії, критичності, системності й аналітичності мислення.

Висновки. Отже, особливостями методів професійної підготовки майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, які забезпечать її ефективність, є: 1) безумовна реалізація положень контекстного підходу; 2) урахування базових принципів тектології та синергетики; 3) пріоритет ігрових імітаційних технік; 4) обов'язкове використання інформаційних систем; 5) відкритість, гнучкість, постійна оновленість; 6) активна роль викладача як співдіяча, проектувальника навчально-професійної ситуації; 7) побудова змісту на основі вирішення новітніх полісистемних проблем професійної діяльності та професійного розвитку.

Список використаної літератури

1. Богданов А.А. Тектология. Всеобщая организационная наука : в 2 кн. / А.А. Богданов. – М. : Экономика, 1989. – Кн. 1. – 304 с.
2. Економічна освіта в класичному університеті / за ред. В.Д. Базилевича // Вища школа. – 2007. – № 6. – С. 5–152.
3. Зиновьев И.Ф. Формирование востребованных экономистов : монография / И.Ф. Зиновьев, Р.Э. Нафиев. – С. : Таврия, 2005. – 280 с.
4. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – № 6. – С. 3–10.
5. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер. с англ. Ю.А. Данилова ; общ. ред. и послеслов. В.И. Аршинова и др. – М. : Прогресс, 1986. – 431 с.
6. Ситуационный анализ или анатомия кейс-метода / под ред. Ю.П. Сурмина. – К. : Центр инновация и развития, 2002. – 286 с.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013.

Амелина С.Н. Особенности методов профессиональной подготовки будущих экономистов в процессе изучения гуманитарных дисциплин

В статье определяются особенности профессиональной подготовки будущих экономистов в процессе изучения гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: *экономическое образование, будущий экономист, гуманитарные дисциплины, игровые методы, кейс-стади.*

Amelina S.M. Features of the methods of training future economists in the study of humanities

The article determines the features of the future economist's professional training in the study of humanitarian disciplines

Key words: *economics, future economist, humanitarian disciplines, gaming methods, case-study.*